

УДК 316.74:37(043.3)

Г.Г. БОНДАР

КОНЦЕПТУАЛЬНА СХЕМА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТА ДУХОВНИХ ЗАСАД ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті розглянуто наукову проблему, сутність якої полягає в пізнавальній і соціально-практичній суперечності між потребою в усвідомленні гендерного розрізнення в українському суспільстві та відносним дефіцитом уточнювальних наукових досліджень, які давали б можливість концептуалізувати соціокультурні та духовні засади гендерної дискримінації як явища, пов'язаного із соціальною свідомістю та поведінкою великих соціодемографічних груп – чоловіків та жінок.

Ключові слова: *гендер, гендерна дискримінація, соціокультурні засади гендерної дискримінації, духовні засади гендерної дискримінації.*

Постановка наукової проблеми. В статті розглянуто наукову проблему, сутність якої полягає в пізнавальній і соціально-практичній суперечності між потребою в усвідомленні гендерного розрізнення в українському суспільстві та відносним дефіцитом уточнювальних наукових досліджень, які давали б можливість концептуалізувати соціокультурні та духовні засади гендерної дискримінації як явища, пов'язаного із соціальною свідомістю та поведінкою великих соціодемографічних груп – чоловіків та жінок.

Цілі статті та постановка завдань. Метою статті є побудова схеми соціокультурних та духовних засад гендерної дискримінації в українському суспільстві. Завданнями статті є: а) визначення соціокультурних засад гендерної дискримінації в українському суспільстві; б) окреслення духовних засад гендерної дискримінації в українському суспільстві

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання наукової проблеми. У межах дослідження гендерної нерівності в західній соціології соціальна нерівність трактується як відхилення від ідеалу соціального розвитку, яке узгоджується із напрямом соціології, що розглядає культурні зміни як такі, що відіграють визначальну роль у соціальному житті, а культуру – як фактор соціальної стратифікації. Аналіз механізмів і форм гендерної соціальної нерівності, однією з причин якої є саме гендерні стереотипи, базується на соціологічних теоріях стратифікації в традиціях, які беруть свій початок від К. Маркса, М. Вебера та П. Соркіна. У розвитку ідей Т. Парсонса у Р. Мертона соціальна структура являє собою схему розподілу ролей, статусів та їх послідовності; на думку Р. Дарендорфа, статуси, ранжування та саморанжування визначають соціальну

страту. Д. Рейссман використовує стратифікаційний аналіз, звертаючись до понять статусної групи, соціальної дистанції, влади, доступу до цінностей, розвиваючи класичні ідеї П. Сорокіна.

Соціологічний контекст дослідження мужності і жіночості та їх співвідношення притаманний працям К. Маркса та Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля та Т. Парсонса, Ю. Хабермаса та П. Бурдьє, Е. Гіденса та Н. Лукмана, Г. Гарфінкеля та І. Гофмана.

Характерно, що в межах класичної та посткласичної соціології приблизно до середини 70-х рр. ХХ ст. терміни “гендер” та “гендерні відносини” практично не вживались, а гендерна сфера соціальної реальності проаналізована в термінах відносин між статями. Але, обговорюючи відносини між статями, соціологи нерідко виходили за межі професійного канону, а розуміння статі в кінцевому підсумку зводилось до постулату про базову біологічну дихотомію між чоловіком та жінкою. Таку позицію прийнято називати біологічним детермінізмом, чи есенціалізмом, на позиціях якого стояла більшість представників класичної соціології. Гендер виступає диференційною категорією, що дає змогу визначати суб’єктивно-психологічну та соціально-рольову самоідентичність представників двох біологічних статей. При цьому в дослідженні доведено, що соціально-рольова самоідентичність визначає суб’єктивно-психологічну, а суб’єктивно-психологічна, у свою чергу, опосередковано впливає на носія тієї чи іншої біологічної статі в контексті його прескриптивних соціально-рольових характеристик. При цьому доведено і встановлено, що не біологічна стать визначає гендерні особливості, а навпаки, гендерні особливості в суспільстві визначають статус чоловічої або жіночої біологічної статі. Гендерна дискримінація є передусім процесом розрізнення статей як носіїв різних гендерних ідентичностей, що відбувається на основі гендерної категоризації, стереотипізації, диференціації та укладення гендерного контракту. Всі вищеперелічені явища наявні в процесі гендерної соціалізації, що означає соціо-типологічне програмування особливостей соціальної поведінки та свідомості носіїв біологічних статей. Засвоєння індивідом культурної схеми гендера відбувається через конструювання розбіжностей між статями. Соціалізація чоловіків і жінок формується в різних соціально-психологічних умовах. Гендерна соціалізація включає дві взаємозалежні частини: освоєння прийнятих моделей чоловічої і жіночої поведінки, відносин, норм, цінностей і стереотипів; вплив соціального середовища на індивіда з метою прищеплення йому визначених суспільством правил і стандартів поведінки для чоловіків і жінок. Засвоюються, насамперед, колективні, загальнозначущі норми. Вони стають частиною особистості і підсвідомо нею керують. Уся інформація, що пов’язана із диференційованою поведінкою, відображається у свідомості людини у вигляді гендерних схем. Основні агенти соціалізації – соціальні групи і контексти: родина, однолітки, засоби масової інформації, робота, клуби за інтересами, церква. Механізмами для здійснення гендерної соціалізації є: диференціальне посилення, коли прийнятна гендерно-рольова поведінка заохочується, а неприйнятна кара-

ється соціальним несхваленням; диференціальне наслідування, коли людина обирає статево-рольові моделі в близьких їй групах – родині, серед однокласників, у школі – і починає наслідувати прийняту там поведінку. Суспільство при формуванні статевої ролі і статевої свідомості орієнтується у вихованні на стандарти “фемінність/маскулінність”, при цьому толерантно ставиться до маскулінної поведінки дівчинки, але засуджує фемінну поведінку хлопчика. При цьому все одно спостерігається процес стирання відмінностей між статями, їх соціально-рольове взаємоподібнення – гендерна трансфігурація.

Гендерний конфлікт бере початок у дитинстві. Статево-рольова соціалізація продовжується протягом усього життя людини, тільки з дорослішанням зростає самостійність у виборі цінностей і орієнтирів. У деяких ситуаціях люди можуть переживати гендерну ресоціалізацію, тобто руйнування раніше прийнятих цінностей та засвоєння нових моделей поведінки. Незважаючи на те, що дослідники в галузі фемінології, гендерології та гендерних студій чітко не виражають обрані ними теоретико-методологічні засади, вони можуть бути зведені до трьох парадигм: біодетерміністської, фундаменталістської та конструктивістської. При цьому автори (частіше – авторки) стають на позиції ліберального, соціалістичного, радикально-постмодерністського або ж психоаналітичного фемінізму.

Гендерна дискримінація в гендерології розглядається переважно як поняття із негативним значенням, синонімами якого є пригнічення, обмеження та репресія. Уточнення поняття “дискримінація” дає підстави в контексті теми дослідження вести мову про способи символічного розрізнення біологічних статей, що отримують за рахунок такого розрізнення владу в соціальному просторі. При цьому від моделі гендерної дискримінації (як позитивної, так і негативної, як симетричної, так і асиметричної) буде залежати спосіб такого розрізнення.

Доцільно звернутися до постструктуралістської методології М. Фуко [8], засадничим постулатом якої є інтертекстуальне прочитання всіх соціальних відносин (у тому числі гендерних) як текстів. Це дає можливість говорити про дискримінаційні практики поза будь-якими ідеологіями, розглядаючи соціальні дії, ритуали, культурні звичаї як деривати відповідних текстів. На основі дослідження симетричної та асиметричної гендерної дискримінації було доведено, що симетрична гендерна дискримінація наявна там, де існує чітко артикульована гендерна ідеологія. При цьому остання може не обов'язково маніфестуватись на рівні соціально-політичних рухів, а й релігійних текстів, моделей соціалізаційного програмування та сімейної влади. Теорія соціального конструювання гендера розглядає, які ролі, норми, цінності, риси характеру наказує суспільство жінкам і чоловікам для формування традиційної гендерної асиметрії та ієрархії влади. Основою гендерних досліджень є аналіз влади, домінування і насильства, що утверджуються в суспільстві через гендерні ролі і відносини, які породжують відмінності між чоловіками і жінками. Одне з основних джерел гендерної асиметрії – дискримінація на гендерному ґрунті, що є

соціальним механізмом, за допомогою якого як жінок, так і чоловіків, змушують займати підлегле становище в різних сферах життя. Ще зовсім недавно про нього не прийнято було говорити відкрито. Дискримінація є багатоликою й означає будь-який акт, як у суспільному, так і в особистому житті, що завдає або здатний завдати шкоду чоловікові або жінці (залежно від того, чи має дослідник справу з матриархатом або з патріархатом). Характер дискримінації може варіюватися від морально образливих дій, правопорушень, що потрапляють під дію адміністративного права, до кримінальних злочинів. Послугуючись схемою норвезького соціолога Й. Галтунга, можна поділити гендерну дискримінацію на три категорії: а) дискримінацію, що стосується духовної сфери, релігійних уподобань, інформації щодо існуючих у суспільстві стереотипів і норм, які заохочують підпорядкування носіїв одного гендеру іншому; б) дискримінацію, що пов'язана з нехтуванням прав, які вбудовано в державні та соціальні структури; в) дискримінацію, яка спрямована на наругу над основними потребами особистості [3, с. 3–7]. Мова йде фактично про соціокультурну, інституційну та індивідуально-особистісну дискримінацію. Перші дві з них поширюються на всю соціогендерну групу в цілому, третя – на окрему особистість. При цьому в дослідженні констатовано, що соціокультурне насильство відносно жінок з'явилося в суспільстві на дуже ранній стадії становлення патріархатної державності і найважче піддається ліквідації. Якщо в кінцевому підсумку інституційна дискримінація виправляється за допомогою прийняття справедливих законів, розвитку інститутів, що забезпечують спостереження за виконанням таких законів, а індивідуально-особистісна є караною в більшості цивілізованих країн, то соціокультурна дискримінація зачіпає глибинні пласти соціетальної психіки і спочатку формується в замкненому осередку суспільства (сім'ї), яка є найбільш консервативним елементом соціальної організації. Інституційна дискримінація виникла з появою держави, яка оформилася в рамках патріархату або матриархату. Вона є порушенням основних прав і свобод, таких як право на життя, на рівність, на свободу й особисту недоторканність, на рівний захист відповідно до закону, на збереження здоров'я, на справедливі і сприятливі умови праці, право не піддаватися дискримінації в жодній формі і право не бути об'єктом тортур, а також жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження. Індивідуально-особистісна дискримінація набуває різних форм: від словесних образ і погроз до важких фізичних побоїв і примушування до вступу в сексуальний зв'язок, але у всіх них є спільна мета – це бажання влади і контролю над іншою людиною. Під цією категорією дискримінаційних практик зараз прийнято розуміти не тільки фізичне та сексуальне насильство, а й психологічне, емоційне та економічне насильство. Від інших категорій насильства воно відрізняється тим, що спрямоване проти особистості, є протизаконним і караним.

До духовних засад гендерної дискримінації в Україні є підстави віднести менталітет та окремі ментальні диспозиції, чинники релігійного по-

рядку, а до соціокультурних засад – особливості культурної системи, системи соціалізації та сім'ї. У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що гендерна дискримінація на рівні менталітету та релігійних уявлень стосується передусім маскулінності, раціональності та всіх виявів чоловіцтва як гендерної групи, так само, як і окремих чоловіків як представників цієї групи при переважанні емоційно-фемінних особливостей менталітету, що супроводжується послабленням раціональності, волюнтативності, інтенціональності, прагматичності (при переважанні емоційності, екзекутивності, квієтичності, кардіоцентричності). На рівні релігії це виявляється в переважанні геніколатрії і матернолатрії як релігійних культів жінковшанування на противагу андролатричним культам (пов'язаним із богами та релігійними героями), послабленій і незавершеній християнізованості українства, що має наслідком маскування матріархату під патріархат; на рівні культури – у послабленості ідеологічно-конструюючої компоненти при переважанні суспільно-громадських форм культуротворення над державно-організованими, що призводило до переважання стихійно-аматорських форм над елітними, культурної рецепції – над творчістю, приховування етнічної автентичності над позиціонуванням національної ідентичності. Всі вищеперелічені характеристики сприяли перетворенню культурного поля на своєрідне “підпілля”, в умовах якого фемінізована латентність переважала над маскулінною відкритістю, що, беззаперечно, провінціалізувало культурні досягнення всупереч їх загальносвітовій значущості; на рівні гендерної соціалізації – у периферизуванні та частковій виховній репресії маскулінних якостей при переважанні гендерного програмування на фемінні якості для обох статей; на рівні сім'ї – у матріархальній віктимізації чоловіцтва через першопочаткове знецінювання його як суб'єкта господарювання і морально-духовних та наставницьких практик, а також суб'єкта соціалізації із збереженням при формуванні діадної моделі сім'ї, в якій, на відміну від нуклеарної сім'ї європейського зразка, формується не фройдівський едипів трикутник, а монарна система гендерної ідентифікації, орієнтована на матір як еталон соціально-рольового наслідування, що має своїм наслідком сервілізацію образу батька і закріплення за ним цілевиконавських ролей щодо матері і споживчо-обслуговуючих функцій щодо дитини. При цьому в дослідженні констатовано, що, всупереч вже реалізованим українським гендерним студіям, в українському суспільстві патріархальні начала сімейного життєстрою були розвинуті досить слабо і зазнавали ситуаційного посилення в період територіальних експансій європейських держав та Росії, сімейні моделі яких несли в собі елементи патріархату. Слабкість патріархальних начал української сім'ї кореспондує децентралізованій владі, культурному й ідеологічному плюралізму та множинним стандартам у системі соціалізації. Останнє призводить до того, що як чоловіки, так і жінки залишаються гендерно дискримінованими в умовах матріархату, який призвичаює жінок до рольового перевантаження, а чоловіків – до різних форм соціального ескапізму із констатацією з боку жінок їхньої слабкості, аморфності, дефіциту волі тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження й обґрунтування отриманих наукових результатів. Гендерна дискримінація через наявні духовно-ментальні та соціокультурні засади набуває асиметричного характеру. Останнє означає, що жінки на фоні вирізнення себе як соціогендерної групи співіснують у соціальному просторі із чоловіками, які є гендерно-ексклюзивізованою групою через дефіцит маскулінних цінностей та їх легітиматії на рівні релігії, моралі та культури загалом (жінки в Україні представляють суспільство, а чоловіки – переважно самих себе). Соціогендерна ексклюзія чоловіцтва та маскулінності може бути супутньою багатом соціально-дисфункційним процесам, зокрема саморуйнівним девіаціям серед чоловіцтва (алкоголізація, наркотизація, тютюнопаління, нехтування станом здоров'я); міграціям найбільш продуктивної чоловічої частини населення за кордон, що призводить до природного послаблення національної економіки внаслідок зниження рівня кваліфікованості робочої сили та продуктивності праці; посиленням корупційних практик через послаблення етико-нормативної регуляції соціальної поведінки при посиленні емоційності та фемінізованості суспільства; зниженням рівня обороноздатності країни через стрімку фемінізацію чоловічої частини юнацької молоді; виникають проблеми, пов'язані зі зниженням демографічного приросту населення через руйнування нуклеарної сім'ї при посиленні емансипованості жіноцтва; зростання міграційного дрейну жіноцтва через невдоволеність соціально-економічною та політичною нестабільністю в країні. На рівні поверхових взаємодій суспільство переживає кризу маскулінності у зв'язку із ринковими реформами, тоді як на глибинному рівні взаємодій ідеться про кризу матріархату, який у своїх замаскованих проявах чинить опір процесам економічного реформування через його несумісність із особливостями ринкової раціональності. Подібні впливи особливостей соціогендерної структуризації можливі й у сфері політики, де переважання сімейних цінностей над соціетально-публічними, приватного над державним, емоційного над раціональним у соціальній поведінці призводить до дисфункційних наслідків у вигляді корупції. У дослідженні уточнено, що саме фемінне начало, а не жінки (як на цьому наголошують представниці феміністичної соціології і гендерних студій, звинувачуючи представників нефеміністичних напрямів у сексизмі) можуть виступати джерелом корупційних практик. Фемінність на рівні соціальної поведінки включає набір якостей, що виражаються в емоційності, мінливості дій та намірів, плюралістичності мислення, які в цілому негативно впливають на систему соціо-нормативної регуляції. Розбалансовування останньої стає передумовою для зниження рівня соціалізованості особи в українському суспільстві, а отже, до проявів таких форм соціальної аномії, які негативно позначається на солідарності, консолідованості та інтегрованості соціальної спільноти.

Висновки. Отже, концептуальна схема гендерної дискримінації чоловіцтва в українському суспільстві включає в себе соціально-історичні передумови, у яких на першому місці перебуває блок ментально-релігійно-моральних чинників, які, у свою чергу, зумовлюють ряд соціально-полі-

тичних наслідків, що позначаються на особливостях інституцій соціалізації та сім'ї. Релігійно-ментально-духовні чинники пов'язані з обставинами, що зумовили неповноту процесу християнізації українського суспільства і внаслідок цього неможливість формування релігійного монотеїзму як релігійної та моральної основи гендерної сегрегації та маскулінізації. Загалом в Україні культурно й історично переважала геніколатрія, яка була провідною формою безсвідомої релігійності при збереженні християнсько-язичницького синкретизму і відображала диспозиції української ментальності з її кардіоцентричністю, емоційністю, фемінністю. У соціополітичному вимірі геніколатрія ставала на заваді не лише християнізації, а й утворенню чоловічих спільнот і маскулінній комунікації. Останнє призводило до розмивання меж чоловіцтва як соціогендерної групи та відтворення зв'язків між чоловіками переважно (хоча і не виключно) по матрилокальній та матримоніальній лініях. Отже, комунікація в суспільстві відбувалася переважно по лінії жіноцтва, що унеможливило, з огляду на особливості останнього, колективістську інтеграцію суспільства. Гендерна дискримінація продовжувалася на соціально-політичному рівні, оскільки українське чоловіцтво не могло виступати як єдина спільнота проти інших спільнот, що спричинялося його матерналістською та фемінною деагресивізованістю та встановленням фемінної цензури над чоловічою поведінкою та комунікацією. Переважно фемінні способи стихійного бунту проти різноманітних експансорів та колонізаторів не призводили до встановлення державності, що, власне, є очевидним і понині. І жіноцтво, і чоловіцтво зазнають обоїсторонньої дискримінації, яка синонімічна ексклюзії українців як титульного етносу із власного життєвого простору. Якщо ж подібні процеси відбуваються в масштабах суспільства, то можна вибудувати такий логічний ланцюжок у розумінні моделі гендерної дискримінації в українському суспільстві. Ми при цьому спираємося на представлену в працях Ю. Романенка та В. Крячка модель фрактального соціоаналізу, методологічним базисом якого слугують неофункціоналізм, теорія соціальної драматургії та психоаналіз [4; 6; 7]. Суспільство в розумінні вищезазначених авторів являє собою ієрархію підсистем, між якими відтворюються ієрархічні відносини супідрядності. При цьому ієрархія ця виглядає так: "релігія – філософія – ідеологія – політика – право – наука – система соціалізації (освіта) – економіка – сім'я". При наявній в українському суспільстві релігійній дифузності (метасистемний атрактор) спостерігається невизначеність макроідентичності суспільства на рівні філософсько-ідеологічного пізнання. Невизначеність макроідентичності суспільства на рівні філософсько-ідеологічного пізнання стає основою для невизначеності системи спільних справ (політики), що заважає її перетворенню на "приватику" (зазначені автори вважають, і ми приєднуємося до цієї думки, що політика в Україні як така відсутня, оскільки наявне розгортання не системи спільних справ, а скоріше набору приватних ініціатив, замаскованих під спільні справи). Приватика, у свою чергу, знаходить своє вираження в анархізмі, замаскованому під авторитаризм, і охлократії (авторитарно-вольове начало

політичної влади в Україні було традиційно слабким). Послабленість централізованої політичної влади, безумовно, позначається на міцності патріархату (останнього історія України практично не знала, за винятком різноманітних соціально-історичних імплементацій у періоди чужоземного панування; з іншого боку, постійно колоніальний статус України, безумовно, підривав основи для становлення чоловіцтва як соціогендерної групи). Основою функціонування правової системи України виступає, на наш погляд, звичаєве матріархальне право, замасковане під європейську (континентальну) законність (закон за умов матріархату виступає не як норма прямої дії, але, радше, як набір декларацій про наміри з вираженим ухилом щодо дискримінації чоловіків). При переході від ціннісного (регулятивного) рівня соціально-підсистемної організації до науки наявний розрив, що знаходить своє вираження в нехтуванні соціальною раціональністю та розвитком капіталістичних відносин в Україні (про слабе просування ринкових реформ свідчать і макропроцеси, що відбуваються в українській економіці у вигляді олігархізації власності, придушення дрібного та середнього бізнесу). Найістотнішою суперечністю такого розвитку виступає суперечність між необхідністю здійснювати накопичення капіталу та консьюмеризмом правлячої еліти, що діє в логіці матріархального надспоживання сьогодні всупереч буржуазному капіталонакопиченню на перспективу. Соціогендерні відносини в українській сім'ї структуруються нами в моделі сучасного психодинамічного підходу. В останньому не підтримується фрейдівське уявлення про те, що маскуліність і фемініність є вродженими матрицями поведінки особистості. Ці характеристики особистості розглядаються як похідні від системи соціальних відносин, що заохочує або забороняє засвоєння індивідами розрізняваних статево-типових зразків поведінки. Ми схилиємося при цьому до найбільш популярного лаканівського варіанта сучасного психоаналізу, у якому маскуліність і фемініність виступають як символічні категорії, представляють відносини влади у зв'язку з наявністю/відсутністю інструментів влади. Влада жінки в сім'ї виступає передусім як влада рефері в питаннях морально-етичної оцінки життєвих ситуацій, себто її фалічність (наявність пеніса не як анатомічного органа, а як інструментів владної потенції вторгнення і контролю) пов'язана з можливістю виявляти цензурну владу над різноманітними типами відносин, пов'язаних передусім із вихованням дітей, визначенням світу в категоріях "правильне/неправильне", "добре/зле", "прекрасне/потворне" тощо. Доведено, що жінка в українській сім'ї може часто виступати авторитетом в оцінюванні міжлюдських відносин, тоді як ролі чоловіка у сфері моралі і релігії є пасивно-рецептивною (фемінною). Оскільки маскуліність, за Лаканом, завжди пов'язана з наявністю (реальною або уявною) пеніса, то маскуліність і фемініність – поняття взаємовиключні, оскільки не можуть бути представлені одночасно в ролях одного і того самого суб'єкта. Фалічність і маскуліність української жінки символізує її владу й домінування в релігійній та морально-етичній сфері. Відсутність такого домінування у чоловіків символізує їх фемініність і підпорядкованість. Взаємозалежність

маскулінності й фемінності в лаканівському психоаналізі виникає з того, що перше не може бути визначене без другого. Маскулінність у її послідовному вираженні є поведінкою щодо встановлення контролю: над жінками, іншими чоловіками, власним тілом, над машинами, технологіями. Така маскулінність підтримується міфом, у якому вона постає як самодостатня сутність. У дослідженні підкреслено, що маскулінність українського жіноцтва є непослідовною і розщепленою (інвертованою), оскільки передбачає соціально-рольову кастрацію чоловіцтва на користь фемінним цінностям. Останнє створює ряд соціальних наслідків у вигляді духовно-релігійної невизначеності (дифузності) та синкретизму (релігія); позаідеологічності та аполітичності (політика); консьюмеризму, відірваного від виробничої продуктивності, тінізації ринку та криміналізації бізнесу (економіка); однічної системи соціалізації, яка утруднює формування стійких гендерних ідентичностей і сприяє гендерній дифузії; сім'ї, у якій переважають атомізованість та фрагментованість комунікацій, що призводить до узвичаєння самотності як нормального життєвого стану дорослої людини і, в підсумку, до послаблення комунікативності в українському суспільстві.

Список використаної літератури

1. Гнатенко П.І. Український національний характер / П.І. Гнатенко. – К. : Либідь, 1994. – 152 с.
2. Киричук В. Ментальність. Суть, функції, генеза // В. Киричук. – Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. – К. ; Луцьк, 1994. – Ч. 1.
3. Коновалов Д.О. Гендер і національний суб'єкт: конструювання маскулінності в контексті пострадянської України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.04 / Д.О. Коновалов. – Х., 2005. – 22 с.
4. Крячко В.І. Концептуалізація української ментальності в соціодіагностичному аспекті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук : спец. 22.00.01 / В.І. Крячко. – Запоріжжя, 2011. – 213 с.
5. Лич Э. Культура и коммуникация: логика взаимосвязи символов. К использованию структурного анализа в социальной антропологии / Э. Лич. – М. : ИНФРА, 2001. – 443 с.
6. Романенко Ю.В. Соціалізація особи: метапрограмний та психотехнологічний аспекти : монографія / Ю.В. Романенко. – К. : Вид-во ДУІКТ, 2007. – 435 с.
7. Романенко Ю.В. Механізми символічної інтеракції в комунікаціях, політиці, мистецтві: візуально-аналітичний та соціосимволічний аспекти : монографія / Ю.В. Романенко, Л.О. Скідін. – К. : Вид-во ДУІКТ, 2011. – 301 с.
8. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет / М. Фуко. – М. : Альта, 1996. – 260 с.

Стаття надійшла до редакції 25.07.2012.

Бондар Г.Г. Концептуальная схема социокультурных и духовных оснований гендерной дискриминации в украинском обществе

В статье рассмотрена научная проблема, суть которой состоит в познавательном и социально-практическом противоречии между потребностью в осознании гендерных различий в украинском обществе и относительным дефицитом уточняющих научных исследований, которые давали бы возможность концептуализировать социокультурные и духовные

основания гендерной дискриминации как явления, связанного с социальным сознанием и поведением больших социодемографических групп – мужчин и женщин.

Ключевые слова: *гендер, гендерная дискриминация, социокультурные основания гендерной дискриминации, духовные основания гендерной дискриминации.*

Bondar G. The conceptual scheme of socio-cultural and mental basics of gender discrimination in Ukrainian society

In the article is solved a scientific problem, the essence of which is cognitive, social and practical contradiction between the need for awareness of gender discrimination in Ukrainian society and the relative lack of specifying research that would provide an opportunity to conceptualize sociocultural and spiritual principles of gender discrimination as a phenomenon, the article originated with social consciousness and behavior of large socio-demographic groups – men and women.

Key words: *gender, gender-discrimination, social and cultural bases of gender discrimination, gender-discrimination spiritual principles.*